

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Lenky Kaniové a soudců JUDr. Filipa Dienstbiera a JUDr. Miluše Doškové v právní věci žalobce: **V. Ř.**, zastoupen Mgr. Marcelem Labounkem, advokátem se sídlem Meziříčská 774, Rožnov pod Radhoštěm, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 22. 9. 2017, č. j. X, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 12. 3. 2019, č. j. 72 Ad 55/2017 – 21,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II. Žalobce **n e m á p r á v o** na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.
- III. Žalované **s e** náhrada nákladů řízení o kasační stížnosti **n e p ř i z n á v á .**

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci

[1] Žalobce podal dne 23. 3. 2017 žádost o starobní důchod s datem přiznání ke dni vzniku nároku s ohledem na dobu odpracovanou v Rudných dolech Jeseník s. p., kde vykonával více než 11 let zaměstnání v I. pracovní kategorii (tj. zaměstnání v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech). Zároveň požádal o odstranění tvrdosti zákona dle § 4 odst. 3 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení (dále jen „zákon č. 582/1991 Sb.“). Zde uvedl, že důchodového věku dosáhl již ve svých 58, příp. 59 letech. Nemá však splněnu podmínku stanovenou § 174 zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění účinném do 31. 12. 1995 (dále jen „zákon č. 100/1988 Sb.“), tj. trvání zaměstnání k datu 31. 12. 1992, neboť ukončil výkon pracovní činnosti již dne 31. 8. 1990 z důvodu nemoci z povolání, v jejímž důsledku mu byl přiznán od 1. 9. 1990 invalidní důchod. Požádal proto o prominutí této podmínky dle dodatku č. 4 Příkazu ministra č. 30/2006.

[2] Žalovaná vydala dne 26. 6. 2017 rozhodnutí č. I č. j. 1-2R-26.6.2017-423/550 512 0786, kterým zamítla žádost žalobce ve věci starobního důchodu pro nesplnění zákonných podmínek. Důvodem bylo, že žalobce nevykonával vybrané zaměstnání v preferované pracovní kategorii do 31. 12. 1992, jak je vyžadováno v § 174 zákona č. 100/1988 Sb. Uvedla, že důchodový věk žalobce činí podle § 32 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, 63 let a 4 měsíce.

[3] Stejného dne vydala žalovaná rozhodnutí č. II č. j. 1-2R-26.6.2017-423/550 512 0786, kterým na základě pověření ministra práce a sociálních věcí podle § 4 odst. 3 zákona č. 582/1991 Sb. rozhodla o žádosti žalobce o odstranění tvrdosti zákona a přiznala mu starobní důchod od 1. 4. 2017 ve výši 14.765 Kč měsíčně.

[4] Žalobce podal námitky pouze proti rozhodnutí č. I, kterými se domáhal, aby žalovaná vyhověla jeho požadavku na zpětné vyplacení rozdílu mezi starobním důchodem a částečným invalidním důchodem II. stupně od doby vzniku nároku na starobní důchod. Považoval za nespravedlivé, že mohl pobírat starobní důchod již od svých 58 – 59 let, ale jen na základě toho že ukončil zaměstnání před datem 31. 12. 1992, o tuto možnost přišel. Navrhl proto, aby tvrdost zákona vzhledem k objektivní nespravedlnosti byla odstraněna.

[5] Žalovaná změnila rozhodnutí č. I tak, že ve výroku uvedená ustanovení „§ 29 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů“ a „§ 174 zákona č. 235/1992 Sb.“ nahradila ustanoveními § 28 a § 74 zákona o důchodovém pojištění, a ve zbytku jej potvrdila. Vzhledem k tomu, že zaměstnání žalobce v I. pracovní kategorii dle § 174 zákona č. 100/1988 Sb. bylo ukončeno dne 31. 8. 1990, a netrvalo tedy ke dni 31. 12. 1992, nepříslušel mu nárok na snížení důchodového věku dle tohoto zákona. Žalovaná vysvětlila, že v rámci řízení o námitkách proti napadenému rozhodnutí nelze jeho nárok na starobní důchod posoudit dle dodatku č. 4 Příkazu ministra č. 30/2006, neboť předmětem námitkového řízení není rozhodování o odstranění tvrdosti zákona.

[6] Proti uvedenému rozhodnutí o námitkách podal žalobce žalobu, ve které zejména namítl, že žalovaná nepromítla do svého posouzení zásadu uvedenou v § 1 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb., a nepřihlédla tak k hlediskům sociálním a skutkovým, a to že žalobce byl z důvodu nemoci z povolání částečně invalidním. Krajský soud neshledal žalobu důvodnou a zamítl ji.

II. Důvody kasační stížnosti

[7] Žalobce (stěžovatel) podal proti rozsudku krajského soudu kasační stížnost z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 písm. a) a d) zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“), a navrhl, aby Nejvyšší správní soud napadený rozsudek zrušil a vrátil věc krajskému soudu k dalšímu řízení.

[8] Namítl, že v jeho věci bylo namístež uplatnit sociální hledisko zakotvené v § 1 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb. Konkrétně se jednalo o jeho nemoc z povolání, která mu vznikla v souvislosti s prací vykonávanou u Rudných dolů Jeseník, s. p. v pracovní kategorii IAA a v jejímž důsledku se stěžovatel stal částečně invalidním. Bez této nemoci z povolání by v práci pokračoval a výslovnou zákonnou podmínku doby trvání pracovního poměru by tak naplnil. Stěžovatel se cítí poškozen tím, že „postaráni se o sebe sama ve svém výsledku znamená, že byl za to potrestán“.

[9] Z gramatického výkladu § 1 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb., zejména s poukazem na slova „především“ a „zejména“, jakož i výkladu systematického, tedy umístění v základních zásadách tohoto zákona, je nutno dovodit, že sociální hledisko je aplikovatelné i na daný případ. Krajský soud nemožnost aplikace nijak neodůvodňuje, a rozsudek je proto nepřezkoumatelný. Za řádné odůvodnění nelze považovat strohé sdělení, že názor stěžovatele je lichý, včetně formálního odkazu na čl. 2 odst. 3 Ústavy, čl. 2 odst. 2 Listiny, § 1 odst. 1 a 2 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, bez bližší úvahy a jejího rozvedení.

III. Vyjádření žalované

[10] Žalovaná ve svém vyjádření uvedla, že napadený rozsudek považuje za zcela správný, zákonný, srozumitelný a dostatečně odůvodněný. Soud se zabýval i uplatněním sociálního hlediska při posuzování jeho nároku na starobní důchod, přičemž svůj závěr o jeho neuplatnění dostatečně odůvodnil.

[11] I když předchozí zákon o sociálním zabezpečení (zákon č. 100/1988 Sb.) uvádí jako jednu ze zásad sociální hledisko, neznamená to, že žalovaná bude promíjet nesplnění zákonných podmínek pro sociální hlediska. Dle § 4 odst. 4 zákona č. 582/1991 Sb. může jedině ministr práce a sociálních věcí odstraňovat tvrdosti, které by se vyskytly při provádění sociálního zabezpečení, resp. pověřit orgány sociální správy, aby odstraňovaly tvrdosti v jednotlivých případech. Žalovaná byla dodatkem č. 4 Příkazu ministra č. 30/2006, který nabyl účinnosti 1. 8. 2008, pověřena, aby ve své působnosti odstraňovala některé tvrdosti v případě nároků na starobní důchod z preferované pracovní kategorie v 55 až 59 letech (promíjí se nesplnění některých podmínek). Žalovaná na základě tohoto pověření přiznala stěžovateli k jím uplatněné žádosti o odstranění tvrdosti zákona starobní důchod od 1. 4. 2017 rozhodnutím č. II ze dne 26. 6. 2017. Tímto rozhodnutím bylo prominuto nesplnění podmínky trvání zaměstnání v preferované pracovní kategorii k 31. 12. 1992, důchod byl vypočten a přiznán k 1. 4. 2017 (žádost byla uplatněna 23. 3. 2017). Nárok na přiznání a doplatek starobního důchodu před 1. 4. 2017 není možný, neboť jde o starobní důchod přiznaný stěžovateli mimořádně v rámci řízení o odstranění tvrdosti zákona.

[12] O nároku a výplatě dávky byla žalovaná povinna rozhodnout přesně v mezích zákona, nikoliv nezákonně. Stěžovatel nesplňuje zákonné podmínky pro dřívější vznik nároku na důchod. Platný zákon o důchodovém pojištění ani zákona č. 100/1988 Sb. nezakotvují žádné výjimky umožňující přiznat stěžovateli starobní důchod i při nesplnění podmínek před 1. 4. 2017. Na to nemá vliv skutečnost, že stěžovatel onemocněl chorobou z povolání.

[13] Nárok na starobní důchod byl posuzován dle platného zákona o důchodovém pojištění. Z předchozích předpisů je zachována aplikace ustanovení o snížené věkové hranici, proto se stěžovatel nemůže domáhat aplikace zrušeného § 1 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb., neboť již neplatí a není přípustná ani jeho aplikace po 1. 1. 1996 dle přechodných ustanovení zákona o důchodovém pojištění.

[14] Žalovaná tedy navrhl, aby Nejvyšší správní soud kasační stížnost zamítl.

IV. Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[15] Nejvyšší správní soud při posuzování kasační stížnosti hodnotil, zda jsou splněny podmínky řízení. Zjistil, že kasační stížnost má požadované náležitosti a je projednatelná.

[16] Kasační stížnost není důvodná.

[17] Podle § 28 zákona o důchodovém pojištění je předpokladem pro přiznání starobního důchodu získání potřebné doby pojištění a dosažení stanoveného věku ve smyslu § 29 tohoto zákona. Ke snížení obecného důchodového věku může dojít v důsledku výkonu zaměstnání, jež byla podle dřívějších předpisů zařazena do I. pracovní kategorie. Do této kategorie zákon zařazoval mimo jiné zaměstnání v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech (§ 14 odst. 2 zákona č. 100/1988 Sb).

[18] Ustanovení § 74 zákona o důchodovém pojištění stanoví: „Nároky na snížení věkové hranice pro vznik nároku na starobní důchod podle předpisů platných před 1. lednem 1996 po odpracování stanovené doby zaměstnání v I. pracovní kategorii nebo v I. (II.) kategorii funkcí zůstávají zachovány. Snížená věková hranice pro vznik nároku na starobní důchod se přitom považuje pro účely tohoto zákona za důchodový věk.“

[19] Podle § 174 zákona č. 100/1988 Sb. platilo:

(1) *Občan, který vykonával před 1. lednem 1993 zaměstnání I. pracovní kategorie, popřípadě službu I. nebo II. kategorie funkcí, má po 31. prosinci 1992 nárok na starobní důchod též, jestliže byl zaměstnán nejméně 25 roků a dosáhl věku alespoň*

- a) *56 let, byl-li zaměstnán nejméně 14 roků v zaměstnání uvedeném v § 14 odst. 2 písm. a), popřípadě 9,5 roku, jde-li o takové zaměstnání v uranových dolech, nebo 19 roků v zaměstnání uvedeném v § 14 odst. 2 písm. b) až h) anebo 19 roků ve službě I. kategorie funkcí,*
- b) *57 let, byl-li zaměstnán nejméně 13 roků v zaměstnání uvedeném v § 14 odst. 2 písm. a), popřípadě 9 roků, jde-li o takové zaměstnání v uranových dolech, nebo 18 roků v zaměstnání uvedeném v § 14 odst. 2 písm. b) až h) anebo 18 roků ve službě I. kategorie funkcí,*
- c) *58 let, byl-li zaměstnán nejméně 12 roků v zaměstnání uvedeném v § 14 odst. 2 písm. a), popřípadě 8 roků, jde-li o takové zaměstnání v uranových dolech, nebo 16 roků v zaměstnání uvedeném v § 14 odst. 2 písm. b) až h) anebo 16 roků ve službě I. kategorie funkcí nebo 17,5 roku ve službě II. kategorie funkcí, nebo*
- d) *59 let, byl-li zaměstnán nejméně 11 roků v zaměstnání uvedeném v § 14 odst. 2 písm. a), popřípadě 7,5 roku, jde-li o takové zaměstnání v uranových dolech, nebo 15 roků v zaměstnání uvedeném v § 14 odst. 2 písm. b) až l) anebo 15 roků ve službě I. nebo II. kategorie funkcí.*

(2) *Podmínkou vzniku nároku na starobní důchod podle odstavce 1 je, že zaměstnání I. pracovní kategorie nebo služba I. nebo II. kategorie funkcí trvaly ke dni 31. prosince 1992; za zaměstnání se pro tyto účely považují i náhradní doby a doby uvedené v § 5 odst. 1 a v § 6 odst. 1 nařízení vlády Československé socialistické republiky č. 117/1988 Sb.*

[20] Ustanovení § 1 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb. stanovilo jako jednu ze základních zásad: „Výše dávek důchodového zabezpečení závisí především na pracovních zásluhách, a to na délce doby zaměstnání a na výši dosahovaných výdělků. Zároveň jsou uplatňována i hlediska sociální, zejména v zabezpečení pozůstalých při ztrátě živitele, v zabezpečení invalidních občanů a při zvyšování výměr důchodů, které jsou jediným zdrojem příjmu důchodců a jejich rodin.“

[21] V posuzované věci není mezi stranami sporu o tom, že stěžovatel nesplňoval podmínku pro snížení důchodového věku stanovenou v § 174 odst. 2 zákona č. 100/1988 Sb., tedy, že jeho zaměstnání v I. pracovní kategorii netrvalo ke dni 31.12.1992. Stěžovatel však namítá, že žalovaná měla při rozhodování o přiznání nároku na starobní důchod zohlednit sociální

hledisko stanovené v § 1 odst. 3 tohoto zákona a nesplnění uvedené podmínky mu prominout. Usiloval při tom o to, aby mu byl starobní důchod přiznán již ke dni vzniku nároku, a nikoliv až od 1. 4. 2017.

[22] Nejprve Nejvyšší správní soud připomíná, že stěžovateli bylo rozhodnutím žalované č. II ze dne 26. 6. 2017 prominuto nesplnění podmínky stanovené v § 174 zákona č. 100/1988 Sb. a byl mu přiznán starobní důchod od 1. 4. 2017. Již tímto rozhodnutím tedy žalovaná na základě pověření ministra práce a sociálních věcí vyhověla žádosti stěžovatele o odstranění tvrdosti zákona spočívající v trvání na podmínce, že zaměstnání v I. pracovní kategorii trvalo ke dni 31. 12. 1992. Žalovaná však nepřiznala starobní důchod od dne, kdy by stěžovateli vznikl nárok v případě, že by splnil tuto zákonnou podmínku, nýbrž až od 1. 4. 2017. Žádosti o odstranění tvrdosti zákona (zohlednění sociálního hlediska) tak bylo vyhověno, byť ne v takovém rozsahu, jak by si stěžovatel představoval. Toto rozhodnutí stěžovatel nijak nezpochybnil (nepodal proti němu námitky). Soudu nepřísluší uvedené rozhodnutí o odstranění tvrdosti zákona přezkoumávat. Stěžovatel proti tomuto rozhodnutí jednak sám nebrojil, jednak toto rozhodnutí ani nepodléhá soudnímu přezkumu (§ 106 odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb.).

[23] Předmětem přezkumu je nyní rozhodnutí žalované č. I ze dne 26. 6. 2017, resp. rozhodnutí o námitkách proti tomuto rozhodnutí, kterým žalovaná nepřiznala stěžovateli starobní důchod, neboť nesplnil zákonem požadované podmínky ke snížení důchodového věku (§ 174 zákona č. 100/1988 Sb.). Nejedná se tedy o rozhodnutí o žádosti o odstranění tvrdosti zákona, které bylo vyhověno (viz rozhodnutí č. II).

[24] Krajský soud zcela správně a dostatečně vysvětlil, že žalovaná v přezkoumávaném rozhodnutí neměla prostor pro zohlednění namítaného sociálního hlediska, neboť zákon přesně stanoví, za jakých podmínek lze starobní důchod přiznat. Žalovaná přitom nemůže na základě svého uvážení nesplnění některé z těchto podmínek prominout. Takovou možnost zcela jistě nelze dovést ani z § 1 odst. 3 již neúčinného zákona č. 100/1988 Sb., neboť ten váže uplatnění sociálního hlediska zejména na zabezpečení pozůstalých při ztrátě živitele, zabezpečení invalidních občanů a zvyšování výměr důchodů, které jsou jediným zdrojem příjmu důchodců a jejich rodin. Uplatnění sociálního hlediska se v tomto zákoně projevilo např. v možnosti poskytování důchodů pro bezmocnost či pozůstalostních dávek (viz vyjádření žalované ke kasační stížnosti). Nelze ho však chápat tak, že by žalovaná na základě svého uvážení mohla promíjet zákonné podmínky pro přiznání starobního důchodu ze sociálních důvodů (žalovaná toto však mohla učinit na základě pověření ministra k odstranění tvrdosti zákona dle jeho Příkazu č. 30/2006, což také učinila – viz rozhodnutí č. II.).

[25] Nadto lze poznamenat, že žalovaná vedla řízení podle aktuálního zákona o důchodovém pojištění, nikoliv podle zákona č. 100/1988 Sb., podle něhož posuzovala toliko otázku naplnění podmínek pro snížení věkové hranice pro vznik nároku na starobní důchod (§ 174 tohoto zákona). Zákon o důchodovém pojištění přitom stěžovatelem namítanou zásadu spočívající v zohledňování sociálního hlediska neobsahuje, resp. rovněž neumožňuje, aby žalovaná (bez zmocnění dle § 4 odst. 3 zákona č. 582/1991 Sb. k odstraňování tvrdosti zákona udělené ministrem práce a sociálních věcí) v podstatě svévolně promíjela zákonné podmínky vzniku nároku na starobní důchod.

[26] Nejvyšší správní soud tedy dospěl k závěru, že napadený rozsudek obsahuje dostatečné odůvodnění, ze kterého je zřejmé, proč nebylo namíste uplatnit sociální hledisko dle § 1 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb., jak se stěžovatel dovolával. Námitka nepřezkoumatelnosti rozsudku proto není důvodná. Kasační soud zároveň považuje závěry krajského soudu za věcně správné, a nepovažuje tedy rozsudek za nezákonný.

V. Závěr a náklady řízení o kasační stížnosti

[27] Kasační stížnost není důvodná, a proto ji Nejvyšší správní soud podle § 110 odst. 1 poslední věty s. ř. s. zamítl.

[28] O náhradě nákladů řízení rozhodl soud v souladu s ustanovením § 60 odst. 1 s. ř. s. ve spojení s ustanovením § 120 s. ř. s. Stěžovatel neměl ve věci úspěch, a nemá proto právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti. Žalované v řízení o kasační stížnosti žádné náklady nad rámec běžné úřední činnosti nevznikly, proto soud rozhodl, že se jí náhrada nákladů řízení o kasační stížnosti nepřiznává.

P o u ě n í : Proti tomuto rozhodnutí **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 5. srpna 2019

JUDr. Lenka Kaniová
předsedkyně senátu